Број 156. У Новом Саду у уторак 16. јула 1902. Година XXXVII.

„Застава“ излази сваки дан осим понедељника и дана за свецем.

Цена је за Аустро-Угарску: на један месец 2 кр. 40 пот. на четврт године 7 круна. За Црну Гору, Србију, Немачку, Румунију, и за све остале стране земље на на четврт године 10 круна.

Народним бројевима од петка цена је: на пола године 2 круне, на целу годину 4 круне.

Поједини бројеви стају 10 потура.

ЗАСТАВА

ЛИСТ СРПСКЕ НАРОДНЕ РАДИКАЛНЕ СТРАНКЕ

Издање: „Рада“ деоничарског друштва за издавање српских књига и новина у Руми.

За огласе плаћа се по 12 пот. од сваке врсте оваких ситних слова.

Дописи шаљу се уредништву а претплата и огласи администрацији „Заставе“.

Уредништво и администрација „Заставе“ је у кући г. Јов. Т. Чавића, на пијаци.

Рукописе не враћамо.

Поједини бројеви стају 10 потура.

Наш калуђерски подмладак.

Ако погледамо мало унатраг, то ћемо видети необичну појаву у нашем народу, необичну у толико, што се тако што у другим народима није опажало. У свима народима је калуђерска секта била нешто засебно, без тешњих веза са народом, па онда и без веће топлоте за тај народ. Из редова тих калуђера било је мученика за веру и за калуђерство, али није било калуђера мученика за народ. Шта више, било их је и таких, који су газили у народу све оно, што је слободније мислило. Владало је оно, да је власт од бога дата њима, а они су је могли преносити и на верне, али, наравно, то су само они могли и нико више.

Напротив, у нашем народу је то било сасвим друкчије. Наши калуђери су ницали из самога народа, па су са народом, а и за народ живели. Управо све су то били родољуби првога кова, па су познавали и љубили своју веру, они су познавали и љубили свој народ. Кад се прелиста наша повесница, то се скоро на сваком листу нађе по које светло име једног или другог калуђера, који су се одликовали својим знањем и својим родољубљем. Што је најглавније, сви су ти имали пред очима целину, народ, па су и себе ту рачунали као оно народну јединицу. И с тога су они за народ све тражили и за народ радили. Били су они тврдо уверени, да тако раде и за себе, па и за цркву, а то је она висина на којој треба да стоји тако знаменит народни ред. Не треба се дакле чудити, што су баш из редова нашега калуђерства постали јунаци и карактери, којима се није дивио само наш народ, него им се дивио свет.

Но далеко би нас одвело кад би прелиставали издаље нашу повесницу и износили те умове и те карактере. Ми ћемо додирнути само један важан период наше прошлости, који стоји тако рећи у непосредној вези са данашњим временом, и са оним, што је томе времену претходило. Мислимо ту доба кад је положен темељ нашој автономији, кад су изнашана основна начела те автономије. Тада је вођена јавна дискусија у угарском сабору, и ми видимо ту наше великодостојнике, који говоре у име народа, па тако бране своју цркву. Управо они су тражили све за живу цркву, с вером, да је тако обезбеђен положај цркве и вере, јер су они у народној заједници и величини гледали најмоћнију основу за народни опстанак, а у овоме су гледали најчвршћу основу и за опстанак и напредак своје цркве, која је по превасходству узвишена установа за народни развитак и напредак. Но у свима тима временима било је у нашем калуђерству великих и светлих карактера, који су се знали успети на праву висину. Па тако и у горњем периоду гледамо ми: калуђере, епископе, који су заступали ствар народа и његових установа, међу којима црква као светиња заузима прво место. Довољно је то, да су они отворено полагали автономију на ту основу, па да је све то до краја изведено, то би данас наша автономија била заснована на чврстом основу. Наша црква би била народна црква, а народ би био задахнут црквеном и верском свешћу, ту би била народна автономија у којој би та црква имала свој узвишени део.

Ми знамо, да су после наступила друга времена, знамо, да је после са стране увучена нова теорија, теорија, о елементима који управљају и елементима, који слушају, дакле, наука, по којој се народ дели на горње класе. Очевидно је све то у наш народ са стране унесено, да се народ помете, да се после лако може кидисати на њега и на цркву. Јер је то стајало у отвореној противности са народном прошлошћу и са основним цртама нашега карактера и основним принципима наше народне цркве.

И с тога баш наш живот и наша прошлост, живот и развитак наше цркве, остају као оно отворена књига из које може сваки прочитати што му је нужно за његов даљи живот и рад. Но кад то сваки може, онда у толико више требало би то да учини наш калуђерски подмладак на који црква и народ погледају и с правом очекују, да пође правим путем, да стане на становиште оних јерараха, који су радили за целину, за народ, и који су у тој целини све заступали, а у првоме реду живу цркву. На њима би било да створе ново време, које би било у свези са старијим временима, којим би се утврдио континуитет, између прошлости и будућности.

С тога са радозналошћу бележимо, да су управо два светила млађега калуђерства ушла у сабор. С нестрпљењем се очекивало да они обележе своје становиште у сабору. Они су то и учинили и бранили ово: Власт је с апостола пренесена на клир, и они је могу пренети и на верне онда кад хоће и у колико хоће. То пренашање је магловито обележено и разложено, па се управо није могло ни разазнати. Дакле њихово је начелно становиште ван домашаја наше црквене и народне прошлости и традиције. Ту науку наш народ па и наша црква нигда неће прихватити а прошлост и живот нашега народа против њих јасно говоре. С тога ми у томе правцу имамо само толико рећи: Подмладак је нашега калуђерства ушао у сабор, отуда је могао изићи као аукторитет или ситничар. Па како је изашао? Изашао је као ситничар! **М.**

Нови Сад, 15. јула.

Београдски „Народ“ донео је чланак о нашем народно црквеном сабору. Чланак без потписа.

Кад смо ми одговорили на тај чланак, „Народ“ се срди, што одговарамо без потписа. И позива нас, да испунимо „погодбу“, те да му одговоримо са потписом.

Сваки зна, да кад у једном листу изађе чланак ма са пуним потписом, ни онда не мора бити одговор потписан. На сваком листу стоји, ко одговара за садржај у сваком случају.

Али тога ваљда још нигде није било, да изађу у неком листу нека бајаги откровења без икаква потписа, па да се уредник тога листа срди, што се не одговара на тај чланак са пуним потписом. Ово је сасвим нов проналазак, на који нек изволи „Народ“ узети патент.

Иначе ми нећемо да испунимо скром-

ПОДЛИСТАК.

ГАЗДА МАРКОВ СИН.

Знало се у целој Широдолској околини да је газда Марко најимућнији у целом селу Широдолу. Кућа му је била насред села; ма да је око ње било амбарова, котобања и штагаља опет је та чиста, лепа кућа упадала сваком у очи. Четири су јој прозора гледала на улицу. Прозори су то били, а не пробушене рупе, кроз које сунце не мари ни да завири. С десне стране од куће била је дугачка ограда од лепо обојених летвица, кроз летвице могао је свако да загледа у пространо двориште, ма да је уз њих било јоргована, сунцокрета, ониских бресака и гдекоја дивна ружа.

Многи су ту застајали, нарочито с вечери, кад је газда Маркова кћи, пуначка, вредна Ануша то зеленило залевала. А имало се тамо даље још много што-шта гледати. Да красних плугова, дрљача, брана, ваљкова и других ратила. Све је то говорило да је газда Марко не само имућан, већ и уредан човек. У једноме штагљу одмарала се три пара виторогих волова, у штали су грискали зоб четир красна мркова. Деда Лаза је увек говорио: »Ја сам прошао доста света, служио сам и у спахије Цирос калкија, он има баш много, много марве, ал тако одабране не видех нигде, као у газда Марка.

К задовољству газда Марковом много је приносило и то, што је могао рећи: све. што имам, то сам својим поштеним трудом стекао. Ал није то лепо имање била сва дика његова. још већма се могао подичити тиме, што га је у Широдолу свако поштовао, никога тако, као њега. Још му је Бог дао и врсна друга, добру му жену Драгињу, да не би њене штедње и вредноће зацело не би било све овако, као што је. Не би она више морала радити теже послове, ал она их је радила, не би морала сама хлебац месити, ал она га је месила, — а њени хлебови и лепиње били су на гласу. Имао је он и сина Павла, — то вам је био сушти отац, на сваштa је пазио. Још док је ишао у школу, кад је имао празна времена, радије је ишао на њиву, да гледа како се жито увози, него да се силанца са раскалашном децом по селу. Зато га је отац волео и чувао, као очи у глави.

Павле је ишао у сеоску основну школу, па не само да је био марљивији од свих својих другова, него је био увек хваљен и са свога бистрог схватања и са примерног владања Његови вршњаци унапред су се радовали оном слободном животу, који их чека, кад школску прашину са себе стресу. Радовали су се, да ће и Павле бити с њима при свакој забави, — па да видиш живота! Ма да је Павле више марио за књигу и за домаће послове, ипак су мислили, оканује се он тога, кад осети слободе. — Па дошло је и то време, кад су вршњаци сеоске школе свршили, који боље, који горе, — али Павле најбоље.

Но цело се село зачудило, кад видеше да газда Марко не задржа сина код куће, већ га одведе у оближњу варошицу С. и ту га погоди да служи у попа Вићентија, свога рођака. О томе зли језици свакојако говорили.

— Ко би се томе надао од газда Марка, од таког газде! Дао сина у службу, као да је пуки сиротан.

— Е баш је ципија, — само на новац мисли! Чим је извадио сина из школе, одмах с њиме у службу, — то је баш срамота!

— Та ман' се, човече, можда ће код попа што научити, може са временом још и звонар постати!

— Није то то, већ газда Марко хоће да му син види света. А С. је читав сат далеко одавде. — Тако су се неки ругали, — тако се шалило под сувачом, тако се бенетало на сеоском бунару. Али свако чудо за три дана, па брзо заборавише и попа и Павла.

Павла су се ипак по каткад сећали његови парњаци, бар кад се нађоше у каквој невољи. То вам је сад момчадија, — има их који су већ стекли назив »ироша«. Окусили су ону жућену слободу, па сад питају: пошто је свет? — Што који бешњи и раскалашнији, то мисли да је слободнији. Неки се још не усуђују у биртују, ал шором лутају, па нико од њих нема мира, ни роми алвација, ни дротар Словак ни Чивутин што продаје ново за старо. А други су већ и у биртији делије.

ну жељу „Народа“. Није нам ни потребно. јер се ситуација променула. „Србобран“ је с почетка протурио она „откровења“ у „Народ,“ па их је после прештампао у „Србобрану“ и заклонио се за „Народ“. Но доцније га извукосмо, те он сад већ и сам директно тврди све оно, због чега је пре подметао „Народ“. Сад ћемо већ расчистити са „Србобраном“ јер нам је ближе, да одговоримо на оно, што уредништво „Србобрана“ пише у „Србобрану“, но што уредништво „Србобрана“ пише у „Народу“.

Нови Сад, 15. јула.

„Србобранов“ рачун. „Србобран“ у свом 149. броју ступио је на поље цифара Те каже: „Кад је био избор потпредседника. радикална странка је бројала свега 36 чланова, од којих двојица због болести нису били у сабору нити су доцније долазили. Радикала је дакле било у сабору свега 34. Према њима стајало је у сабору 20 самосталаца, и 18 ван странака. Свега дакле 38. Свих ових 18 посланика писмено су понудили били клубу самосталне странке споразум баш у питању о избору потпредседника и верификације“

Колико год има овде цифри, толико је неистина. Радикална странка имала је онда 37 посланика, од којих један једини, Змај, није био у седници. (Др А. Богдановић се тек доцније поболео.) Према томе било је у оној седници 36 радикала, а не 34

Како је стајало оног дана у сабору, то нека нам каже сам „Србобран“ дабогме из оног доба. У 115. броју „Србобрана“ у извештају о 1. саборској седници има о избору потпредседника ово:

„Послије гласања цедуљама, патријарх констатује да је др. Ђорђе Красојевић добио 53 гласа, а Евген Думча 16.“ (Примећујемо узгред, да су овако забележили и сви остали листови.) 36 радикалних гласова, који су пали на дра Ђуру Красојевића били би довољни да изаберу дра Красојевића за потпредседника без ичије помоћи.

Но још нешто. „Србобран“ тврди, да су 18 посланика „ван странака“ писмено понудили клубу самосталне странке споразум баш у питању избора потпредседника и верификације. Ових 18 „ван странака“ значи и клерикали и сви остали. Но и то није истина. Позивамо „Србобран“ да изнесе то писмено и тих 18 потписа. Никад он то неће моћи учинити. Јер је и ово тек један од оних рачуна, који не трпе натпрегледање.

„Србобран“ би боље био учинио да је остао при оном: казао и казала, а да се није полакомио да изнаша цифре. Његова „истинитост“ се врло јако заплела у тим цифрама. Други пут нека се бар боље узме на ум.

Глас из Славоније.

Саборски рад је довршен. Радикална странка изашла је из сабора, чиста лица и светла образа. То јој признаје данас цео српски народ. Страна, па и непријатељски расположена штампа и ако стиснутих зуба признаје то, а морају то да јој признаду и остале странке у сабору, и ако ћуте и муче се у срдитој немоћи својој. Само самосталци још се кочопере као петао по празном буњишту, а бацају свету у очи прашину да сакрију како су грдно страдали. Загребачки силници преварише се љуто, да су они све и сва у Српству, покуњили се, па се с чудом помало уверавају, да се баш све не клања златноме телету. Морају да се и сами питају, како им се то преко ноћ, поче измицати ћилим испод ногу, на коме су држали да тако чврсто стоје, па баш морају да буду и остану „Сам'осталци“.

Народ је већ одавна желео успешна рада саборског, поверовао је обећањима самосталне странке, да ће раме уз раме ићи са радикалном странком. Радикална странка, по предусретљивости својој, оставља самосталцима отворено поље у Хрватској и Славонији, верујући, да ће разлике у програмима бар донекле исчезнути приликом саборисања, и једино, и то на очити захтев бирача, истиче у Новоградишком срезу своје радикалне кандидате. Па шта видимо?! Одмах у почетку саборскога рада, настају трзавице. Док радикална странка, отворено, братски пружа руку самосталној странци, дотле самостална странка мудричи, ограђује се, подваљује, сумњичи, и окреће главу; као да хоће да рече „а шта ви шатравци молите, приклоните главе, признајте, да без нас не можете ни корака, ако нам не дате што хоћемо сатрћемо вас, нестаћете са земаљске кугле, ми ведримо и облачимо“! Иш! не праши!

Приликом избора чланова саборског одбора заборављајући, на ону римску „vae victis‘! радикална странка даје свима странкама часна удела према броју им, у томе телу. Али самосталци, и ако у огромној мањини; па премда су сваком приликом подметали ногу успешном раду саборске већине, сад се истичу као савезници радикалне странке, и траже једнаки број чланова у саборском одбору и за себе као и за радикалну странку. И неће да приме кад им недаш све, а већ после ће они по својој вољи!

Радикална странка, увиђајући да мора да прими за сав успех или неуспех саборског рада одговорност на себе, бира у саборски одбор своје чланове. И сад настаје дрека! „Србобран“ јадикује како радикали хоће све за себе, па да се то и предвидети могло, обмањује, подваљује, сипа и дрвље и камење — ама заман; јер народ од срца одобрава и благосиља рад посланика радикалне странке; па се чудом чуди како је и могао да поклони вере самосталцима, којима се види, из свију њихових поступака, да су по што по то хтели да онемогуће саборски рад, па да после покажу прстом „Ето радикала, немају такта, не знају шта хоће, неда се с њима“ и све alà Максим!

Па сад, после свршена саборског рада настаће тек комешање. У том комешању избиће много што шта на светло, о чему се до сада мудро ћутало. Колико нам је познато — а држимо да смо добро упућени, — Славонија свесрдно поздравља рад радикалне странке, па и они, који су до сад били окореле присташе самосталне странке, окрећу јој леђа, а пружају руке раширене радикалној странци. Свештенство и интелигенција изборног среза новоградишкога показали су што се може учинити мирним, озбиљним и устрајним радом у народу своме — а зар су се постидели!? Народ их поштује и благосиља, а зар има веће награде од љубави народне?!

Пратећи непристрасно рад радикалне странке, мора свако ко иоле има родољубља, признати јој неоцењиве успјехе, које је постигла у нетом прошлом саборском заседању. А свештенство, а и интелигенција осталих срезова, пакрачке и горњокарловачке епархије, зар ће они заостати?! Држимо да неће. Њих је народ непокварен, побожан, миран, питом, однеговао на топлим грудима својима. Они су кост од кости његове, крв од крви његове, и клетва његова пашће на главу њихову, ако га они, на које са правом очи своје упире, оману, заведу, преваре и упропасте!

Видећи пред собом племенити, устрајни, напорни и пожртвовни рад радикалне странке, око спасавања светиња и права народних, држимо и верујемо, да ће и свештенство Хрватске и Славоније, а и интелигенција и сав народ, потпомоћи ту странку, која мушки, трезвено, храбро, али и са топлом љубављу, приступа тешком делу спасавања свега онога, што је Србину мило и светло!

Брђанин.

Систем псеудо-просвјете у Босни и Херцеговини.

III.

Школско одјелење, у особама г. г. Трешчеца и Длустуша и њихових

Њихова слобода све плива по вину. Чим се једна теревенка сврши, већ се на другу помишља. Ал ретко која прође без модрица, а бива богме и разбијених глава. Онда ће неки рећи: »Ај да нам је ту Павле, не би смо тако прошли!«

Тако је пролазило време, кад једаред ево ти и Павла у Широдол. Тад му је било двадесет година. Снажан, стасит момак, једва му се малко наусница загариле, ал из очију му бије неки жар, жар одлучности и поштења. Ко га види, не може ока да скине с њега.

Ковач Данило, кад га је сагледао, уздахну дубоко: Хеј да ми је сада ћерка за удају! (А није јој било више од шест година.)

— Та погледај га само, како господски корача! Не би човек веровао да је из нашег села. — Шапутали су многи, и многе, кад га први пут после повратка видеше.

Други опет говораху: »Узалуд се радују Јоца Шудрин, Арса Влашић и Совра Пипалов, неће се газда Марков син с њима дружити. Друкчије друштво томе кипира«.

— Ал не знам што је тако дигао нос, — љутну се Гавра Мокринчев. Ка' да је он нешто бољи од нас.

— Ћути само, — тешио га је Лаза Гргић, — потражиће он нас, пре него што мислиш. Не треба га молити.

— Лаза је нешто и погодио. У прву недељу по подне, кад је гајдаш већ увелико свирао, коло се таласало, а ево ти дође газда Марков Павле, и одмах се ухвати у коло до Тинке Велићеве, ћерке једног сиромашног говедара; чисто је била обучена, а лепа као лепдан. Ала га је Павле играо и заплетао, — така играча ретко мајка рађа. Сунце је већ било на заходу, а момци све жешћи, све раскалашнији. Вино се и до сад пијуцкало, ал кад девојке одоше кући, сад се тек поче пити и просипати.

Дођоше од некуд Цигани да помогну гајдашу. Сад је тек настала вика и галама; једни плаћају гајдашу да свира сватовца, други у пркос хоће од Цигана мало мађарца, — а ко има два ува, нека слуша обадвоје, ил нека запуши и једно и друго.

Очи закрљештене, уста запенушена, — док су се грлили, грлили, а сад као да би се малко и почупали. Баш кад је Лаза Гргић заискао још бокал вина, на торњу изби нешто много, — ко је имао воље да броји, могао је избројити управо дванаест. Сад свирка наједаред умукну, као да је неко мачем пресече. Свирачи узверени погледаше на сина газда Маркова.

Павле се попео на једну столицу, па поче говорити:

— Мир, момци! Сад је већ свега доста. Ко неће да слуша, тај ће имати самном посла. Наиграли сте се, ево сте се и напили, — поноћ је, — сад сваки својој кући. Сутра је радни дан; ваља се испавати.

Те речи не бејаху никоме праве. А најмање онима, који већ једва стајаху на ногама.

— Шта, ти си дошао да заповедаш! Ха! Гле, како је научио поповати! — А шта се то тебе тиче, кад ћемо ми спавати!

Ал Павле се не осврће на њих, већ продужује:

— Кад сами не знате реда, неко вам мора казати. Што сте преко целе недеље зарадили, то сте вечерас утукли. Де, који се сме похвалити да није дужан! а знам неке, којима се већ добошар око куће врзе. Ти, Совро, имаш болну матер код куће, не можеш доктора да јој дозовеш, а данас си прођердао два три форинта. А ти, Арсо, твој брат иде у школу, а ни књига не можеш да му купиш. Знам ја, чија ће се кућа прексутра продавати, а слатки синак хтео би до зоре да пије. Седи вам родитељи стењу, хучу и кукају, а синови им се размећу у биртији. Пропадате, а бесните. Срам вас било! — Плаћајте крчмару што сте му дужни, — ако немате, ја сам јемац. А сад сместа кући, мирно, лепо, — јер богами, ко неће лепо, знам ја и ружно, — а кад засучем рукаве, могу вас поваљати да вас је још толико.

То је рекао тако оштро, да му се нико не смеде противити. За тили часак биртија се испразни.

Момчадија се читаву недељу дана клонила да се не састане с Павлом. А друге недеље био је и Петров-дан. Слави црква, а некима је то и крсно име. Црква је веома мала, сви не могу унутра, само старији, а момци стоје у

почасних савјетника Херизна (аутора лажних публикација из српске књижевности у Босни и Херцеговини), даје непрестано инструкције тим „учитељима“ и „професорима“, како треба да се језуитски држи њихов „позив.“ Пошто некоји (ти че се и чиновника римо католика) позивајући тобожње „владине наредбе“ и „заклетве“, осјећаху стрепњу, то уз усмене подстрекаје горње и прочеје господе, разасуте по диктаторским столицама широм ове напаћене земље, земаљска влада, у особи г. министра Калаја, јавно публицира слободу католичко хрватске пропаганде. Она је са учитељима, професорима и чиновницима, у сред срца Босне, удесила манифестацију католичко-хрватске идеје. Та је манифестација надомјестила наредбу босанске владе, која наређује свима својим службеницима, да пропагирају католицизам.

Свакидањи примјери увјеравају нас о истинитости, овог тврђења. А нека се нађе ко год, па побије, да нијесу покретали (фонографи г. мин. Калаја) те идеје били смели службеници владини: г. г. Кенђелић са госпођом, Херман, Трешчец, Длустуш са својим двјема кћерима учитељицама п. И. Зовко, Ф. Врбанчић, Руцнер, О. Хаџић Мулабдић, Фигурић, Храсница, Жнидаршић, Модац, Бујхер, Милаковић, Каћеровски, Крањчевић (задње 4. учитељи препарандије) и још многи и многи.

Пред саму припрему те манифестације, влада је довела у Сарајево г. уредника „Osvita», именовавши га аскултантом Тако је исто довела г. Башагића, Хреснице, Хаџића, који са Мулабдићем, сачињавају осамљени клуб изрода.

Ови покретачи и приређивачи пишу по Босни и Херцеговини чиновницима и учитељима, да се окупе. А да не буду сами, то земаљска влада, преко својих органа усмено наређује, да се саставе у појединим мјестима, од петорице, шесторице, пјевачка друштва, у која нека уђу учитељи комуналне школе, као коровође. Влада налази за згодно, да се тим друштвима да — у овим земљама непознато име — „хрватско“.*) И збиља, видимо учитеља Ђурића из Вареша, са својом одрпаном дружином, као поклоника у тој манифестацији, — друштво из Тузле, кому је коровођу нарочито послала земаљска влада, у маски учитеља трговачке школе. И осим тога, видимо преко 40 учитеља комуналних школа са широким хрватским тробојкама преко прсију. Ови су усмено похваљени, многи добили потпоре или добре штације, што је било више, него наредба другима, да јавно у школи и изван школе, раде на пропаганди хрватског католицизма.

Данас није никаква тајна, да учитељи и чиновници римокатолици јавно нападају на српске светиње, на вјеру православну и мусломанску, а јавније још истичу хрватски католицизам.

У Ш. нар. осн. школи у Сарајеву био је 1897. год. управитељ, покојни Иван Зовко, познати изумитељ Хрватства у Босни и Херцеговини. Као што ми његови другови причаху, бијаше један од неспособних учитеља, што није ништа сметало, да добија допуста, потпоре и унапређења. Крајем 1896. г. напао је свог потчињеног учитеља, Србина православног, ког је изазивао свакојаким погрдама на српске светиње. Тај је учитељ на расправи доказао, да Зовко ништа друго и не ради у своме разреду, него пише дописе са »Osvit«, „H. Pravo“ и чита те новине. За то је тај учитељ (премда један од најспособнијих, по извјештају његових старијих) био премјештен у најгоре мјесто, а Зовку влада именова за учитеља трговачке школе. За вријеме Калајеве ујдурме, манифестације хрватске идеје, њега видимо са својом братијом у приређивачком и покретачком одбору. Зна се позитивно, да за вријеме писања и излажења Зовкиних будибоснамица: „Hrvatsko narodno blago“ (које је почело излазити свеска по свеску и оглашено да ће изићи 100 свезака) босанска влада својом наредбом, наредила дирекцији трговачке школе у Сарајеву, да од 18—20 сати Зовкиних, које је недјељно имао, остави њему само 9. Остало нека се раздијели на друге учитеље, који су већ имали својих 18—20 сати недјељно.

*) Тако је послије манифестације г Трешчец, са Длустушем дјеловао на учитеље и фратре, да отварају читаонице којима влада даје наслов „хрватске“. За те читаонице учитељи Хрвати купе приче по Босни. Кад се лани отворила така читаоница у Коњицу, гдје рођених католика има врло мало, а о читању ни на крај им памети није, онда су у Сарајеву прилагали обични комун. учитељи по 10 круна. За то је појмљиво, да тим учитељима влада даје често потпоре, и послије три год. служб. поставља их за управитеље; дакле Ст. Делић има 15 г.

порти, пред црквеним вратима. Ту су и оне бекри-делије. Донекле су стајали мирно, можда зато што их је Павле мерио. Ал тек што се свршило еванђеље, а они се један по један отшињаше некуда. Павле је све то гледао, па кад њих десетак одоше, он се прекрсти, па оде за њима.

Баш је звонило »достојно«, кад газда Марков Павле ступи у биртију. Ту је нашао сву веселу братију. Павле скиде шешир, чекајући да звоно престане, — па онда поче громким гласом:

— Знам ја вас, какви сте, несрећни синови! Ал да вам је биртија преча и од цркве — то нисам мислио.

— Па ми смо били код цркве; зар то није доста, — процеди кроз зубе један смелији.

— Ни речи више! Кад би ваљало да сте најпобожнији, а ви овде ракију љуштиге. Зар су тако ваши дедови радили! Зар нема сваки своје време и своје мере! И ви се још зовете људи, и ви се још зовете Срби! Ви немате у себи ни трунке свести. Овако раде само они, који у пропаст своју срљају. Кукавице сте, па тако ћете и проћи.

То рече, окрете се, па оде својој кући. — Ал не остаде ни момчадија, разиђоше се и они, јер их је стид облио са тих горких речи.

Такав је био газда Марков Павле. Ако ико, он је могао и трошити и веселити се. Отац га није гуркао на посао. Ал није било ни потребе. Њему је рад био најмилија забава, па то је волео и другима да ослади. С њиме су пристајали у разговор и најстарији људи у селу и одобравали су његове разборите речи. Добри су га волели, а лештине су га се бојале. Свако вече купило се ту око њега мало друштванце није се ту увек пило, ал се увек мудро зборило, — зборило се о свему, што је људима, што је Србима потребно и корисно. А то би се зачиниило којом лепом народном песмом, које је Павле тако дивно знао уз гусле отпевати.

Спочетка се направише у селу две странке, једни су живо пристајали уз Павла, а други су врчали на тог несносног мудрицу, који мисли да је бољи од свих других, пак су измишљали разно потворе, да га што већма оцрне.

Ал Павле није малаксао у својој поштеној намери, да млади нараштај поправи.

Па кад Јоцу Шудрина и Арсу Влашића одведоше у војнике, Гавра Мокринчев пристаде срцем и душом уз Павла. Странака нестаде, све се братски изједначи. Рад им је био главни задатак, а забава им је била мирна, српска, поштена. И село Широдол поче цветати, као што би и друга места процветала, где се нађе бар један човек непомућене свести и неуморне одлучности.

Посрбио **Ч. Ц. Ш.**

Политички преглед.

Догађаји у Србији. У Србији, у крилу владине странке има велико питање. У крилу владиних радикала, који су подржавали фузију, ту је са 56 гласа против 11 гласова решено, да се фузија одржи. Ових 11 чланова су чисто Пашићеве присталице. Но са напредњацима влада ипак броји још 85 посланика у скупштини. Према томе већина је још ту, те се меродавни надају, да ће се и даље моћи са овим системом и са фузијом.

Држи се за „поуздано“, да ће и Аца Станојевић дати оставку на председништву, те ће отворити пут, да буде изабран владин председник. Доста је то, да су створене прилике, по којима ни једна влада не може више имати већину у скупштини. Дакле ту је парламентарна криза, коју не може отклонити пад једне или друге владе.

Поравнање. Поравнање автономне царине је при трећем читању, али, ни ту не може да се постигне потпуно поравнање. Све оно што је било спорне природе код другога читања, остало је спорне природе и код трећега читања. Истина, стручни референти су се упели из петиних жила да нађу пута и начина како би се изашло на чистину. Но то им никако не излази за руком, јер угарска страна брани своје интересе и аустријска брани опет своје интересе.

Сада се полаже сва нада на министарска саветовања, која би имала отпочети, у тој цели, да се постигне коначно поравнање. Хоће ли то поћи за руком? У ово се према досадашњем искуству мора сумњати, јер се видело, да једна и друга страна строго чува своје интересе. Ту се неда ништа урадити, а још се мање може ту надмудрити. Поравнање и сада још остаје непоравњено.

Италија и тројецарски савез. У Италији се још непрестано крха између тројног и двојнога савеза. Као што је познато има јака струја за једну и другу страну, те је изгледало, да је народ за двојни савез док је званична Италија за тројни савез. Напослетку је и закључен тројни савез, у који је ушла и Италија. После тога свршеног чина избијали су разни гласови о условима под којима је Италија ушла у тај савез. Но упада у очи то, да се чују и из народних странака гласови против тројецарскога савеза. Тако лист социјалних демократа „Авонти“ вели: „Ми отворено изјављујемо, да би италијанско-француски савез у данашњим приликама ослабио положај Италије и постао опасан по европски мир. Он би пореметио равнотежу постојећих савеза и појачао би прохтеве Француске на Елсас и Лотрингију. Распад па и слабљење тројног савеза довело би до опасног рата“.

У свези с овим јавља се преко Беча, да је и Италија обвезана, да у случају рата између Аустро Угарске и Русије, да не мора своју војску изаслати на румунску границу. Ово је у немачким круговима изазвало незадовољство, те се тврди, да је то могао бити споразум између ове две државе, али није саставни део уговора тројнога савеза. У том уговору је утврђено о помоћи међу државама у опће, но само извађање није утврђено. Према томе политика узајамне помоћи међу савезницима није ослабљена и ако се изрично не истиче. Напослетку ипак излази то, да је тројни савез ипак слабији од пређашњег тројног савеза.

Затварање манастирских школа у Француској. Министар председник Комбас издао је декрет на све префекте, у коме у смислу закона од 1. јула 1901. год. позива све управе манастирских школа да се имају те школе затворити. Где се то неучини милом, оно се има учинити силом, помоћу власти. Неке су управе то већ учиниле, а неке се још устежу, али преступа и изгреда још није било, који би за собом повукли теже последице.

Но сва земља је тако рећи на ногама, те републиканци држе скупове одобравају влади, клерикали, монархисте и националисте, држе скупове и протестују против владиних поступака. Ту је поново земља подељена у два табора као оно у доба Драјфусове афере. Француска изнутра не може да се утврди, а то шкоди њеноме угледу и споља.

Вести из места и са стране.

Нове српске земљорадничке задруге. Српска земљорадничка задруга у Гргетегу (удружење са

неограниченом одговорношћу). Председник Светислав Личинић зам. председника Милан Никић, остали чланови управног одбора: Ђорђе Милутиновић, Жика Веселиновић и Јован Михајловић, пословођа Милан Велимировић.

Онима који муте. Познато је да наш народ љуто тишти плаћање верозаконскога приноса и саборских трошкова. То се види и по оним силним молбама, којима се моли отписивање тих приноса и саборских трошкова. С тога су бирачи скоро свима посланицима метали на срце брисање и укидање ових намета. Сабор је ствар уредио тако, да свака општина, све то унапред уредно плаћа и да плати унатраг пет година, а остало да се брише. Но сада има људи, који буне те бираче да њихови посланици у овоме питању нису ништа учинили. То је наравно подвала, на коју ћемо се још вратити.

Шта је стао посланички подвоз? Као што је познато посланици су долазили из најудаљенијих крајева, а поред тога било је чести путева дома и натраг, па онда било је излета по околини, до Београда и т. д. Наравно, све је ово стало новаца и трошка, па су се неки латили и тога посла, да прибележе: колико су посланици издали на те путеве и по њихову рачуну је на те путеве издато око 6000 круна. Поред толиких путева још свота није ни велика.

Прекобројни квинквинали и отправнина. Познато је да је управитељ учитељске школе надслужио своје године службовања, те је давно требао отићи у мировину. Но он није отишао у мировину, него су му додељени прекобројни квинквинали. А да би оваки поступак превршио сваку меру, то је овај господин искао отправнину као заменик главног школског надзорника. Колико ли је ту требало безобзирности? Но сабор му је достојно на то одговорио, а ми му желимо сретан пут у мировину.

За српске манастире. Ово употребљавамо на адресу нашега саборскога одбора, који је поникао из народнога крила и који ужива народно поверење. Ево шта је у ствари: Румуни траже још Бездин, Сенђурђ и Месић, а како су у тој ствари одбијени са меморандумом, то су они поставили стално једног свог наученика, који испитује по државним библиотекама ове ствари и проучава ово питање. Нека се ово зна, а уверени смо, да ће саборски одбор знати шта треба да чини.

Судска новина. Министар правде Александар Плос израдио је законски предлог за цивилан поступак. Кад овај предлог постане законом, то ће средити ове судске односе и поступке: Општински суд и берзански суд. За тим поступак у оним случајевима кад се изгубе судски документи. Овај законски предлог ће већ октобра месеца доћи на дневни ред у заступничкој кући. Наравно, и од овога будућега закона очекује се велики успех на пољу срећивања правде и правице у нашој држави.

Још о епископији у Араду. Јављено је већ да се међу Србима у Араду и око Арада опажа покрет за оснивањем епископије у Араду, која би била центар Српства у томе крају. Но напоредо с тим желе ти Срби да се отвори тамо и српска богословија. У колико смо прву тежњу поздравили, у толико другу не можемо одобрити. Српска богословија постоји у Срем. Карловцима, па се треба ту и прикупити. Богословија треба да даје свима једнаке свештенике по духу и образовању.

ПРИПОСЛАНО.*)

НА „ПРИПОСЛАНО“

г. ПАЈЕ МИЛИНА

пароха и посланика

у 151. броју „Заставе.“

У саборској седници од 3. (15.) јула с разлогом сам енергично одбио нападај г. П. Милина на самосталну странку, али не «неучтиво», јер би ме председник без сумње опоменуо био, а он то није учинио. Нисам то учинио, да могу «радикалну странку напасти», јер она не може одговарати за поступак г. П. Милина; још мање зато, да се коме «додворим», јер за то нити имам потребе нити способности, него једино зато, што је клуб самосталне странке решио био, да се нападај г. П. Милина одбије, а за то је мене одредио. Према овоме отпада све што је г. П. Милин по својој логици надовезао на неистину своју.

Нико ми није, нити ми је могао замерити, што сам пре пет година из радикалне странке дошао у самосталну, јер међу програмима њиним нема скоро никакве разлике. Између мога поступка и поступка г. П. Милина, који је против српског народног кандидата ломио копље за кандидата мађарске владине странке, — биће, дакле, да је огромна разлика. Што се пак тиче моје самосталности код «Србобрана», где ја радим само по програму своје странке и по свом најбољем уверењу и савести, — о томе не може говорити и судити г. П. Милин, по чијим је речима «сигурно звање» (добра парохија) услов са слободу мишљења и уверења. Нека то остави онима, који имају појма о моралним условима и гаранцијама.

У Загребу, 11. јула 1902.

Паја Мандровић,

гл. ур. „Србобрана“ и нар. посланик.

*) За ствари под овом рубриком не одговара уредништво ни у ком погледу.

Брзојави „Застави.“

Стигли 15. јула.

Београд (14. јула). Ситуација је још увек мутна. У радикалном клубу гласало је 56 посланика да остане споразум какав је; а 11 на челу са Николом Пашићем изјавили су се против оваког споразума, с тим, да би споразум требали извађати друкчије а не на штету радикала. Ова једанаесторице изишли су из радикалног клуба. Др. Вујић и ако се велика већина изјавила за споразум неће да повуче оставку, ако Аца Станојевић остане на председничкој столици. Аца Станојевић је изјавио да неће одступити. Краљ непрестано конферише са посланицима свију група. Говори се, да ће нов кабинет саставити Сава Грујић на основу фузије. Скупштинска седница биће најдуже у уторак и мисле да ће се донде решити ситуација.

Будимешта. Уредник угарског званичног листа Карло Ваднаји умро је у 70. години.

Суботица. Између посланика Александра Војнића и градског саветника Јулија Јакобчића био је јутрос двобој на сабље под тешким условима. Последњи је врло опасно рањен по глави.

Трговина.

НОВИ САД, 15. јула 1902 године Пшеница прва квоће нова фор. 7·— —— нов. Ново жито 0·—— фор. Пшеница средња фор. 6·80—90 н. Пшеница лакша роба фор. 6 60—70 н Наточица ф. 5·80—6 ф. Јечам ф. 4 70—90 новч. Зоб фор. 5·30—50 нов. — Кукуруз у зрну ф 4·80—90 н.

Маст 66 фор. Сланина сува 66 фор. дебела пушена 66 фор. Све од 100 килограма.

Све од 1 килограма.

Свињи угојени тешки	38—39 нов.	живе мере
„ средњи . .	36—37 нов.	
„ лаки . . .	34—35 нов.	
Теоци .	26—30 нов. по клгр.	
Јагњци	7—14 по пару фор.	
Овци .	—— по пару фор.	

Стање воде под Новим Садом.

14. јула било је . . . . . 3·92 мет.
15. јула било је . . . . . 3·89 мет.

ШПЕЦЕРАЈСКА И МЕШОВИТА ТРГОВИНА

Ј. РАДОЈЧИЋА

У ЗЕМУНУ

потребује једног млађег помоћника, који може одма у радњу ступити. 443 1—3

ТРГОВИНА ШПЕЦЕРАЈА И ГВОЖЂА

ЈОВ. КОСТИЋА

У МИТРОВИЦИ

потребује солидног млађег помоћника, вешта у обе струке. Ступити може одма. Плату ваља означити. 427 3—3

П. Н.

Потписани слободан сам вам приопћити, да сам моју књижару и трговину папира и музичких производа, која је вођена 25 година под именом

ЛУКА ЈОЦИЋ

пренео на господина

МИЛАНА ИВКОВИЋА.

Овом приликом слободан сам госп. Милана Ивковића топло вам препоручити, а уједно вас молим, да му поклоните оно исто поверење, којим сте и мене одликовали. Ово молим тим више, што је мој трговински наследник и досада стекао лепа гласа у трговинском свету, те је оправдана нада, да ће тај глас и надаље одржати.

У НОВОМ САДУ, месеца јула 1902.

С поштовањем

Лука Јоцић.

441 1—2

П. Н.

С позивом на објаву г. Луке Јоцића, част ми је приопћити, да ћу радњу даље водити под судски протоколисаном фирмом

Л. ЈОЦИЋА НАСЛЕДНИК.

Трудићу се, да радњу одржим на часној висини, на којој је и до сада била и светлила. С тога се надам, да ћете ме и даље вашим поверењем одликовати. Ја пак изјављујем, да ћу то поверење знати ценити и да ћу све учинити, како се о њега не би огрешио.

Своју фирму препоручујем вашој пажњи, и молим, да ми поклоните ваше поверење.

У НОВОМ САДУ, месеца јула 1902.

С поштовањем

МИЛАН ИВКОВИЋ.

Главни уредник Јаша Томић. Одговорни уредник Константин Брадваровић. Српска штампарија дра Светозара Милетића у Новом Саду.